

MÜƏLLİMLƏRİN İNNOVATİV METODLARLA PEŞƏKAR HAZIRLIĞINDA MENTORUN ROLU

Sevinc Məhərrəmov,

Sabirabad şəhər N. Nərimanov adına 2 nömrəli texniki
təmayüllü beynəlmiləl məktəb-liseyin ibtidai sinif müəllimi
sevinc.m@mentor.ite.az

açar sözlər: mentor, innovasiya, təlim texnologiyaları, metodik tövsiyə, pedaqoji yanaşma, distant təhsilə dəstək;

ключевые слова: mentor, инновации, технологии обучения, методические рекомендации, педагогический подход, дистанционная поддержка;

key words: mentor, innovation, learning technology, methodical recommendations, distancesupport.

Müasir cəmiyyətin səviyyəsinə uyğunlaşa bilən, öz fəaliyyəti ilə bu inkişafın iştirakçısı olacaq yeni vətəndaş yetişdirməyin, müəllimlərlə yanaşı, həmin prosesdə rolunu oynayan müvafiq qurumların qarşısında da mühüm tələb kimi qoyulması diqqəti cəlb edir.

Müəllimlərin peşəkarlığının innovativ metodlarla artırılması, aktual məsələ kimi, həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur. Cəmiyyətin tələblərinə cavab verə bilən, ixtisasına dərinlən yiyələnən, öz üzərində daim işləyən, pedaqoji-psixoloji problemlərdən xəbərdar olan müəllim ordusu yetişdirmək yeni yanaşmalar tələb edir. “Cəmiyyətin sosial sifarişini layiqincə yerinə yetirmək üçün hər bir müəllim müasir kütləvi informasiya vasitələrindən, elmi-metodik vəsaitlərdən, dayaq məntəqələrinin, metodik mərkəzlərin, məktəb metodbirlişmələrinin, ölkəmizdə qabaqcıl müəllimlərin fəaliyyətindən dünya təhsil sistemində əldə edilən müsbət nəticələrdən, təcrübələrdən yaradıcı yanaşmalarla yararlanmalıdır. (2, səh.131)

Mentor və ya mentorluq nədir?

Müxtəlif sahələri əhatə edən mentorluq nümunəvi davranış, bilik, bacarıq, səriştəlilik kimi xüsusiyyətləri özündə birləşdirməklə yanaşı, təcrübəsini paylaşa bilən, uğurlu əməkdaşlıq strukturunu təmin etmək bacarığına malik bələdçilik fəaliyyətidir. *Mentor* sözü ingilis dilində *müdiri*, *ağıllı*, *məsləhət verə bilən* mənasında işlənir. Mentorluq daha təcrübəli, daha bilikli bir peşəkarın təcrübəsi, səriştəsi nisbətən az olan müəllimə metodik yardım göstərməsi üçün yaradılmış əlaqələr sistemidir. Təhsil sahəsində də mentorluq sisteminin yaradılması təlimin keyfiyyətinin yüksəldilməsində ideal variantlardan biridir. Hər bir ümumtəhsil məktəbində mentorluq fəaliyyəti sistemli şəkildə qurularsa, təhsilin inkişafına böyük təkan verə bilər.

Mentor öz-özünü qiymətləndirə bilir. O, peşəkar inkişafın fərdi iş planını və nümunəvi dərsləri təşkil edir. Mentor məktəbin ibtidai siniflər üzrə tələbatlarını araşdırır və onun əsasında müəllimlər üçün peşəkarlığın inkişafına dair təlim təşkil edir.

Bəzən yeniliyi qəbul etməkdə çətinlik çəkən, hətta ona qarşı bəzi bəzi mövqedə duran, ənənəvi metodların tətbiqinə üstünlük verən müəllimlərə də rast gəlirik. Belə hallarda fəaliyyətin səmərəli təşkili metodmərkəzin rəhbərlik bacarığından, mentorların səriştə və məsuliyyətindən, müasir məktəbə, insana yanaşma tərzindən asılıdır.

Təhsilverənlərin peşəkarlıq səviyyəsinin daim yüksəlməsini təmin edən yeni sistemin yaradılması (1.2-ci istiqamət, 2.1.), digər tədbirlərlə yanaşı, müəllimlərin innovativ metodların tətbiqi bacarıqlarının artırılmasını nəzərdə tutur. Qabaqcıl pedaqoji təcrübələrin öyrənilməsi, ümumiləşdirilməsi və yayılmasına, təlimin yaxşılaşdırılmasına xidmət etmək mentorun fəaliyyət planına daxil olan məsələlərdəndir. Təlim-tərbiyə prosesinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması, yeni pedaqoji texnologiyaların, müasir təlim metodları və strategiyalarının öyrənilməsi, yaradıcı

lıqla tətbiqi sahəsində, məktəb, metodbirləşmə rəhbərləri, müəllimlərin işinin istiqamətləndirilməsində mentorun rolu danılmazdır. Müəllimlərin tədrisdən ayrılmadan peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması üzrə özünü doğrultmuş innovativ modellərin tətbiqinin (2.2-ci istiqamət, 2.1.2.) reallaşdırılmasına dəstəkləyici mühitin yaradılması məqsədilə ilkin tədbirlərdən biri məhz müəllimlə mentor arasında işgüzar əlaqələrdir.

Mentor təlim resursları, müxtəlif vəsaitlər, peşəkarlığın inkişafına dair tövsiyələr hazırlayır. O, müəllimlərin peşəkar inkişafının fasilatoru olur, onlara məsləhətlər və əlavə işlərin icrası haqqında təlimatlar verir. Mentorun fəaliyyətinin miqyası çox genişdir. Onun vəzifəsi öz bilik və təcrübəsini yalnız öz məktəbinin müəllimləri ilə deyil, eləcə də digər məktəblərin müəllimləri ilə də bölüşmək, onlara kömək etmək, peşəkar məsləhətlər verməkdir.

“Mentor müəllimləri qiymətləndirmə qrupunun nümayəndələri ilə monitorinqlər keçirir, bu təcrübənin kimin üçün maraqlı və müvafiq olduğunu araşdırır. Mentor ildə ən azı 5 model dərslər keçilməsini təşkil edir” (3, səh. 36–37), məktəbin tələbatlarının təhlilini aparır və alınan nəticələr əsasında müəllimlər üçün peşəkar inkişaf tədbirlərini planlaşdırır. Təbii ki, müəllimlərin fərqli tələbatları ola bilər. Bunun üçün peşəkar inkişaf tədbirlərini fərqli şəkildə də planlaşdırmaq olar. Mentorun özü konkret vəziyyətdən irəli gələrək belə qərar qəbul edir.

Mentorun əsas fəaliyyəti tədris resursları hazırlamaq, dövri mətbuatda peşəkar elmi-metodik məqalələrlə çıxış etmək, konfranslarda onların təqdimatını formalaşdırmaqdır. Bu fəaliyyətdən məqsəd odur ki, mentor peşəkar müəllim kimi öz biliyi, təcrübəsi, kompetensiyalarını həmkarları üçün faydalı etsin və beləliklə, məktəbin inkişafına dəstək versin.

Tədrisin səviyyəsini yüksəltmək üçün müəllim hazırlığının keyfiyyətini təmin etmək lazımdır ki, onlar müxtəlif məzmunlu nəzəri və praktik bacarıqlar formalaşdıran təlimlərə cəlb olunsalar da, bacarıqların tədris prosesində tətbiqi zamanı bir çox çətinliklərlə qarşılaşırlar. Bu, təhsil müəssisələrində mentorluq xidmətinin genişləndirilməsi zərurətini yaradır. Hər sahədə mühüm irəliləyişlərə nail olmuş qabaqcıl ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, təhsilverənlərin tədrisdən ayrılmadan peşəkarlıq səviyyələrini artırmaları, mentorun onlara dəstək göstərməsi, iş prosesində onlara baş çəkməsi, əməkdaşlıq etməsi, rəy verməsi və fikir yürütməsi perspektivləri təmin edir. Mentorlar pedaqoji heyətin peşəkarlığının inkişafına dəstək göstərərək aşağıdakıları yerinə yetirirlər:

- Təhsil müəssisələrindəki və məktəblərdəki real vəziyyəti qiymətləndirirlər.
- Mentorluq dəstəyi göstəriləcək müəllimləri və inzibati heyəti müəyyən edirlər.
- Pedaqoji heyətin peşəkarlığının inkişafına dəstək göstərmək istiqamətində məqsədləri müəyyənləşdirirlər.
- Əyani, yaxud distant dəstək göstərməklə pedaqoji heyətin fəal təlim prosesini təşkil edir, müşahidə aparırlar.
- Mentorluq dəstəyi göstəriləcək müəllim və inzibati heyətin hər bir üzvü üçün fərdi inkişaf planının tərtibinə kömək göstərir.
- Pedaqoji heyətin fəaliyyət prosesini təhlil edirlər.
- Pedaqoji heyətin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsini həyata keçirirlər.

Mentor müəllimlərin fəaliyyətini müşahidə etməklə mövcud əməliyyata uyğun innovasiyalar, yeni informasiya mənbələri təklif etməli, onlara təlim texnologiyalarının tətbiqi ilə bağlı kömək göstərməli, bacarıqların dinamikliyinin yüksəldilməsinə çalışmalıdır. Müasir təlim texnologiyaları dərslər hazırlıq prosesində müəllimin, dərslə isə şagirdlərin fəallığını tələb edir. Bunu nəzərə alaraq, mentor fəal təlim metodlarından istifadə yollarını göstərir. Müasir təlim texnologiyalarının köməyi ilə təlimin təhsilləndirici, tərbiyələndirici və inkişafetdirici funksiyaları özünü daha qabarıq şəkildə büruzə verir, onun keyfiyyətini yüksəldir. Buna görə də mentor müəllimlərə tədris prosesində təlim texnologiyalarından istifadə bacarığını möhkəmləndirmək məqsədilə interaktiv lövhə (*Promethean, Mimio, Smartboard* və b.) texnologiyalarından, fəal tə-

lim mühitində tədris prosesinin şagirdlərin maraqlarına uyğun qurulması, kompüterin tətbiqi proqramları və resursların hazırlanması üçün faydalı ola biləcək digər proqramlardan da istifadə etməyi öyrədir.

Rayon (şəhər) təhsil şöbələrinin nəzdindəki metodik mərkəzlərdə çalışan mentorlar həm də müəllim kimi fəaliyyət göstərirlər. Mövcud əsasnaməyə görə, metodmərkəzdə işləyən mentor rayon (şəhər) təhsil şöbəsinin əməkdaşı olmaqla, onun tabeliyindəki bütün təhsil müəssisələrinə metodik xidməti həyata keçirməlidir. “ Öz fəaliyyətində təhsil qanununu, direktiv orqanların təlim-tərbiyə sahəsinə dair normativ-hüquqi sənədlərini, “Azərbaycan Respublikası ümumtəhsil məktəblərinin nümunəvi Nizamnaməsi”ni, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin, yerli təhsil orqanlarının əmr, sərəncam və təlimatlarını rəhbər tutmalı, mülkiyyət növündən asılı olmayaraq, bütün təhsil müəssisələrinə metodik xidmət göstərməlidir”. (4, səh.18)

Ayrı-ayrı fənlər üzrə mentorlar metodbirləşmələrin işinə paralel, istiqamətverici mövqedə dayanır, onlara mentor köməyi göstərir, bir növ müəllimin dayaq məntəqəsinin və metodbirləşmənin təlimatçısı funksiyasını yerinə yetirirlər. Bəzən fənlər üzrə müəllimlərin sayı az olduqda iki qohum fənnə (dil-ədəbiyyat, fizika-riyaziyyat, kimya-biologiya, fiziki tərbiyə və çağırışa qədər hazırlıq və s.) bir metodist təyin olunur. Mentor müəllimin ən yaxşı məsləhətçisi olmalı, ayrı-ayrı fənlər və qohum fənn birləşməsi üzrə kurator funksiyasını yerinə yetirməlidir. Deməli, mentor, hər şeydən əvvəl, idarəçilik qabiliyyətinə, təlim texnologiyalarına və dərin ixtisas biliklərinə malik, güclü təlimçi, “öyrədənin öyrədəni” olmalıdır.

Metodbirləşmə ibtidai siniflər və ayrı-ayrı fənlər üzrə bir məktəbdə işləyən müəllimləri əhatə edir. O, məktəbin metodiki şurasına tabedir. Metodbirləşmə rəhbəri ali təhsilli, qabaqcıl təcrübəli, idarəetmə bacarığına malik təlimçi-müəllim olmalıdır. Kiçik məktəblərdə metodbirləşmə, əsasən, qohum fənlərin birləşdirilməsi yolu ilə təşkil olunur.

Beləliklə, mentorlar peşəkar inkişaf məqsədilə keçirilmiş tədbirlərdə, konfrans və seminarlarda məruzəçi kimi çıxış etməli, treninqlərin və dərs resurslarının hazırlanmasında, elmi-metodiki məqalələrin yazılmasında fəallıq göstərməlidirlər. Mentorların metodiki ədəbiyyatın, dərsliklərin tərtibində, nazirliyin hazırladığı proqram və layihələrdə iştirakı məqsədəuyğundur.

ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası. 2013-cü il, oktyabr ayının 24-ü.
2. Əsədova İ. Məktəbin metodik təminatında metodmərkəzlərin işinin idarə olunmasının rolu. Bakı: ARTPI-nin “Elmi əsərlər”i, 2015, №2.
3. İnasaridze M., Lobjanidze S., Ratiani M., Samsonia İ. Müəllimlik fəaliyyətinin başlanması, peşəkar inkişaf və karyera irəliləyişi sxeminin məlumat kitabçası. (I hissə) Gürcüstan Təhsil və Elm Nazirliyi, Müəllimlərin Peşəkar İnkişafı Milli Mərkəzi, 2015.
4. Qəribov Ş. Ümumtəhsil məktəblərinin idarə olunmasında proqnozlaşdırma və hesabatvermə (topluda məqalə). Təhsilin idarə edilməsinin aktual problemləri. Bakı: “Şahin-MB” MMC, (metodik vəsait), 2016.

РОЛЬ МЕНТОРА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЕЙ ИННОВАТИВНЫМИ МЕТОДАМИ

резюме

В статье раскрывается роль деятельности ментора в повышении профессионализма учителей. В то же время приводится краткая информация об основной деятельности, функциях ментора. Так же рассказывается о повышении уровня профессионализма учителей без отрыва от работы, об укреплении способностей использования технологий. Уделяется внимание использованию интерактивных досок в учебном процессе.

THE ROLE OF THE MENTOR IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF TEACHERS INNOVATIVE BY METHODS

summary

The article reveals the role of the mentor's activity in raising the professionalism of teachers. At the same time, a brief summary of the main activities and functions of the mentor is provided. The same is told about raising the level of professionalism without detaching the work of teachers, on strengthening the ability to use technology.